

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
KANTON SARAJEVO
Ministarstvo za odgoj i
obrazovanje

Босна и Херцеговина
Федерација Босне и Херцеговине
КАНТОН САРАЈЕВО
Министарство за одгој и
образовање

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
CANTON SARAJEVO
Ministry for Education

INSTITUT ZA RAZVOJ
PREDUNIVERZITETSKOG
OBRAZOVANJA
KANTON SARAJEVO, BOSNA I HERCEGOVINA

ИНСТИТУТ ЗА РАЗВОЈ
ПРЕДУНИВЕРЗИТЕТСКОГ
ОБРАЗОВАЊА
КАНТОН САРАЈЕВО, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

PRE-UNIVERSITY EDUCATION
INSTITUTE OF SARAJEVO CANTON
BOSNIA AND HERZEGOVINA

Kultura religija

**Nastavni plan i program
sa definisanim ishodima učenja**

SADRŽAJ

PK1 – Opis predmeta	2
PK2 – Ciljevi učenja i podučavanja	2
PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikulumu	3
PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi	4
Srednje obrazovanje - Gimnazije.....	4
Godine učenja i podučavanja predmeta: 1	4
Godine učenja i podučavanja predmeta: 2	8
Godine učenja i podučavanja predmeta: 3	11
Godine učenja i podučavanja predmeta: 4	15
PK5 – Učenje i podučavanje	18
PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu.....	20
Profil i stručna sprema.....	22

PK1 – Opis predmeta

Kultura religija je nastavni predmet unutar kojeg se pručavaju različiti segmenti individualnog i društvenog života a koji su direktno i indirektno povezani sa religijom i njenom ulogom u društvu. Izučavanje ovog predmeta važno je za svakog pojedinca prvenstveno iz društvenih razloga, počevši od istraživanja i pozicioniranja religije u društvu do njezina utjecaja na kulturu, svjetonazor, razvoj univerzalnih vrijednosti i svakodnevni život.

Kroz ovaj predmet se tematiziraju osnovna iskustva koja pojedinac stiče u svakodnevnoj interakciji sa socijalnom sredinom – vlastitom i drugom – sa posebnim akcentom na doživljaje i iskustva koja dolaze i proizilaze iz religijskih iskustava i predodžbi.

Usmjeravajući pogled već na prve kulture, društva i religije uočava se uloga i značaj religije koji je često, u dosadašnjim nastavnim programima nedovoljno istražen i jednako tako nevrednovan. Pritom, naglasak u predmetu Kultura religija je na suodnos (korelacija) sa drugim predmetima sve sa ciljem da se religija kao socijalni fenomen posmatra ne prevashodno kroz teološku, već kroz širu naučnu, interdisciplinarnu dimenziju. Izučavanjem predmeta Kultura religija u srednjim školama kod učenika se razvija kritički pristup religiji i disciplinama koje su u relaciji s njom te se stvara preduvjet za razvoj društva utemeljenog na solidarnosti, otvorenosti i povjerenju, što vodi ka društvu koje počiva na dijalogu i suživotu a ne na konfliktu i podjelama. Poznavanje religija i religijskih pokreta i njihovog nastanka i porijekla, te uloge i interakcije sa društvom, osposobljavmo pojedinca kao društvenog aktera, s posebnom naglaskom na njega kao graditelja mira u multikulturalnim i multireligijskim društvima.

Kultura religija je predmet koji u fokusu ima istraživanje religije(a) a kao primarni rezultat tog proučavanja jest razvoj svjesnosti o poznavanju i prihvaćanju drugog i drugačijeg, motivacija za djelovanje na području mirotvorstva te usavršavanje vještine dijaloga, analize, medijacije i prevencije konflikata često izazvanih pogrešnim interpretacijama i tumačenjima religije i generalno, religijskom nepismenošću.

Predmet Kultura religija izučava se u svim srednjim školama od prvog do četvrtog (trećeg) razreda.

PK2 – Ciljevi učenja i poučavanja

Temeljni ciljevi učenja i poučavanja predmeta Kultura religija su:

1. Pružiti osnovna znanja o svjetskim religijama s posebnim osvrtom na religije u Bosni i Hercegovini.
2. Osposobiti za kritičko mišljenje i religijsku argumentaciju.
3. Otkrivati povezanost religije s različitim oblicima društvene svijesti.
4. Razvijati potrebu poznavanja religije kao povijesnog i kulturnog fenomena.
5. Izučavati sadržaje ovog predmeta kao preduvjet za izgradnju otvorenog i solidarnog društva.
6. Razvijati sposobnost međureligijskog dijaloga i potrebu za izgradnjom mira.

PK3 – Oblasna struktura predmetnog kurikuluma

Unutar predmeta Kultura religija izdvajaju se tri oblasti:

A. Društvo i religija

B. Kultura i religija

C. Religija i svakodnevni život

Navedene oblasti međusobno se isprepliću, a njihovo koncipiranje temeljeno je na doprinosu ovog predmeta u odgoju pojedinca.

Društvo i religija

A

Unutar ove oblasti obrađuju se tematske jedinice koje izučavaju religiju kao čimbenik koji snažno utječe na ulogu i mjesto pojedinca u društvu te važnost društvenih i strukturalnih različitosti i promjena s kojima se savremeno društvo (religija) susreće. Izučavanje ovih sadržaja izgrađuje svijest pojedinca o njemu kao akteru društva i društvenih promjena, te proširivanje vlastitih znanja i spoznaja.

Kultura i religija

B

Unutar ove oblasti obrađuje se suodnos religije i kulture istražujući i uzimajući u obzir različita gledišta, kulturne obrasce, identitet, izgradnju mira te etičke i moralne vrijednosti pojedinca. Uz obradu kulturnog naslijeđa kao okosnice, izučava se kako percepcija prihvatanja ili pak odbacivanja kulturnog naslijeđa utječe na stavove pojedinca te njihovu afirmaciju. Također, izučavaju se moralni i etički principi (proistekli iz religijskih učenja), ali i iz drugih izvora, njihov međusobni odnos i komplementarnost, te sloboda religijskih uvjerenja i zastupljenost i ovisnost svih navedenih kulturnih čimbenika.

Religija i svakodnevni život

C

Unutar ove oblasti koja je ključna u kurikulumu ovog predmeta izučava se mjesto, uloga i značaj religije u životu pojedinca, u svakodnevnim situacijama i suodnosima s pripadnicima istih, ali i različitih religijskih uvjerenja, kroz učenička istaživanja. Oblast uključuje istraživanje postojećih i aktualnih svakodnevnih događaja te čimbenika koji određuju religiju kao takvu.

PK4 – Odgojno-obrazovni ishodi

Srednje obrazovanje - Gimnazije

► Srednje ► I.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A

DRUŠTVO I RELIGIJA

A.1.1

A. 1. 2. Razlikuje sisteme vjerovanja i uspoređuje svto i nesveto u religiji

A.1. 2. 1. Objašnjava porijeklo različitih sistema vjerovanja

A.1. 2. 2. Istražuje različite religijske prakse u odnosu na sveto i nesveto

A.1. 2. 3. Komparira odnos prema svetom inesvetom u trima monoteističkim religijama u Bosni i Hercegovini

A.1.2

A. 1. 1. Istražuje religiju, njezin postanak i forme

A.1 1. 1. Definiira religiju

A.1 1. 2. Opisuje postanak religije i njene forme

A.1 1. 3. Komparira različite pristupe objašnjenju religije, postanka i formi

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvaćanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

B KULTURA I RELIGIJA

B.1.1

B.1.1. Analizira odnos kulture i religije

B.1.1.1. Definiše i objašnjava pojam i oblike kulture

B.1.1.2. Pronalazi vezu između religije i kulture

B.1.2

B.1.2. istražuje međusobni utjecaj religije i kulture

B.1.2.1. Povezuje religiju i kulturu

B.1.2.2. Raspravlja o suodnosu religije i kulture

B.1.3

B.1.3. procjenjuje utjecaj monoteističkih religija na kulturni kod Bosne i Hercegovine

B.1.3.1. Prikazuje monoteističke religije u Bosni i Hercegovini

B.1.3.2. Istražuje i procjenjuje efekte utjecaja religijskih uvjerenja na kulturni kod

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti –međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvatanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

C

RELIGIJA I SVAKODNEVNI ŽIVOT

C.I.1

C. 3. 1. Kreira istraživački projekt o prožimanju religije, društva i kulturnih faktora

C.3.1.1. Uspoređuje različite društvene, kulturne i religijske faktore i njihov utjecaj na religiju pojedinca

C.3.1.2. Razvija sliku o kompleksnosti religije i ispreplitanju različitih faktora koji utječu na nju.

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvatanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

A

DRUŠTVO I RELIGIJA

A.II.1

A. 2. 1. Istražuje društvene funkcije religije i društvene promjene

A. 2. 1. 1. Analizira utjecaj društva na religiju u odnosu na vremenske promjene

A. 2. 1. 2. Raspravlja o funkcijama religije u savremenom društvu

A.II.2

A. 2. 2. Analizira religiju kao oblik društvene svijesti

A. 2. 2. 1. Kreira zaključke o religiji kao obliku društvene svijesti

A. 2. 2. 2. Daje kritički osvrt na suodnos religije i društvene svijesti

A.II.3

A. 2. 3. Analizira ulogu religijskih institucija i zajednica s ciljem očuvanja mira, dostojanstva i slobode

A. 2. 3. 1. Diskutira o značaju religijskih zajednica i institucija u očuvanju ključnih društvenih vrijednosti

A. 2. 3. 2. Preispituje intenzitet sudjelovanja religijskih zajednica u životu pojedinca

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktualne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvatanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

B

KULTURA I RELIGIJA

B.II.1

A. 2. 1. Objašnjava utjecaj religije na ponašanje pojedinca kao reprezentu određene zajednice

A. 2. 1. 1. Analizira utjecaj društva na religiju u odnosu na vremenske promjene

A. 2. 1. 2. Raspravlja o funkcijama religije u suvremenom društvu

B.II.2

B. 2. 2. Analizira kulturni doprinos religije različitim umjetnostima

B. 2. 2. 1. Analizira utjecaj religije na književnost i likovnu umjetnost

B. 2. 2. 2. Objašnjava važnost očuvanja duhovne muzike svih religija

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti –međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvatanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

C

RELIGIJA I SVAKODNEVNI ŽIVOT

C.II.1

C. 2. 1. Kreira projekat o neodvojivosti religije i umjetnosti u Bosni i Hercegovini

C. 2. 1. 1. Utvrđuje vidljivost doprinosa religije umjetnostima u Bosni i Hercegovini

C. 2. 1. 2. Prikazuje korelaciju religije i umjetnosti kroz primjere iz bosanskohercegovačke stvarnosti

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvatanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

► Srednje ► III.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 3

A

DRUŠTVO I RELIGIJA

A.III.1

A. 3. 1. Istražuje suodnos religije s politikom, vlasti i državom

A. 3. 1. 1. Objašnjava razvoj suodnosa religije s politikom, vlasti i državom kroz povijest

A. 3. 1. 2. Pronalazi vezu religije s navedenim u određenim društvenim zajednicama

A.III.2

A. 3. 2. Analizira utjecaj religije na državno uređenje

A.3.2.1. Razlikuje vrste državnih uređenja

A.3.2.2. Kreira primjere

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvatanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

B

KULTURA I RELIGIJA

B.III.1

B.3.1. Istražuje kulturne dimenzije religije

B.3.1.1. Definira običaje i tradiciju.

B.3.1.2. Vrednuje običaje i tradiciju unutar određene kulture

B.III.2

B.3.2. Razlikuje manifestne oblike religioznosti

B.3.2.1. Objašnjava rituale, mitove i simbole

B.3.2.2. Istražuje sadržajnost različitih oblika religioznosti

B.3. 2.3. Komparira frekventnost navedenih oblika

B.III.3

B. 3. 3. Objašnjava važnost uvažavanja religijskog identiteta unutar i između religijskih zajednica

B.3. 3. 1. Razlikuje vlastiti identitet od ostalih identiteta

B. 3. 3. 2. Diskutira o oblicima identiteta i razvoju društvene svijesti

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obred

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti –međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i

učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvaćanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

C RELIGIJA I SVAKODNEVNI ŽIVOT

C.III.1

C.3.1. Istražuje zastupljene običaje i tradicijske vrijednosti odabrane religijske zajednice

C.3.1.1. Ispituje koliko se poštuju običaji religijskih zajednica u Bosni i Hercegovini

C.3.1.2. Prikazuje i komparira pronađene običaje

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prirodnom naukom, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i

učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

Kreativno-produktivna kompetencija koja obuhvaća proizvodnju mnogih ideja, proizvoda, pretpostavki, donošenje zaključaka nezavisno i podrazumijeva zamišljanje i vizualizaciju alternativnih rješenja. Naglasak je na poticanju kritičkog razmišljanja pri rješavanju problema, kognitivnoj sposobnosti tolerisanja i prihvatanja suprotnih ideja, poticanju na otvorenost u izražavanju i konačno podizanju samopouzdanja koje ima za cilj stvoriti kreativnog i produktivnog učenika osposobljenog za kritičko i kreativno razmišljanje.

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva izražavanje vlastitih stavova, razvijanje empatije, promišljanje o vlastitoj kulturi i religiji i njenom odnosu s drugim kulturama, promoviranje mirne, nenasilne komunikacije te poticanje važnosti spremnosti u rješavanju sukoba i nesporazuma.

► Srednje ► IV.

Godine učenja i podučavanja predmeta: 4

A

DRUŠTVO I RELIGIJA

A.IV.1

Razlikuje pojavne oblike religioznosti

A.4.1.1. Objašnjava porijeklo pojavnih oblika religioznosti

A.4.1.2. Istražuje zastupljenost i praktičnost oblika religioznosti

A.4.1.3. Komparira oblike religioznosti zastupljene u Bosni i Hercegovini

A.IV.2

Analizira primjenu religijskih normi

A.4.2.1. Definiira religijsko poimanje određenih pojmova

A.4.2.2. Pronalazi relacije religije i ljudskih prava

A.4.2.3. Raspravlja o odnosu religije prema ovisnostima

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

B

KULTURA I RELIGIJA

B.IV.1

Objašnjava temeljne odrednice međureligijskog dijaloga

BB.4.1.1. Pronalazi temelje međureligijskog dijaloga u svetim knjigama

B.4.1.2. Povezuje dijalog, kulturu i identitet

B.IV.2

Istražuje kulturu nenasilja

B.3.2.1. Objasnjava rituale, mitove i simbole

B.3.2.2. Istražuje sadržajnost različitih oblika religioznosti

B.3. 2.3. Komparira frekventnost navedenih oblika

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obred

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti –međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

Društvena i građanska kompetencija kroz koju učenik razvija i razumije kulturni identitet u interakciji s kulturnim identitetom Evrope i ostatkom svijeta te uviđa i razumije različita stajališta koja su posljedica različitosti i koja konstruktivno doprinose vlastitim stavovima.

C RELIGIJA I SVAKODNEVNI ŽIVOT

C.IV.1

Istražuje nove religijske pokrete

C.4.1.1. Objašnjava nove religijske pokrete

C.4.1.2. Procjenjuje frekventnost novi religijskih pokreta u Bosni i Hercegovini

C.4.1.3. Utvrđuje priznatost međureligijskog dijaloga u Bosni i Hercegovini

C.IV.2

Prikazuje religije i religijske pokrete zastupljene u Bosni i Hercegovini

C.4.2.1. Kreira zaključke o religijama Bosne i Hercegovine

C.4.2.2. Predlaže tehnike izgradnje kulture mira u bosanskohercegovačkom društvu

KLJUČNI SADRŽAJI

Religija, Razvoj i forme religije, Porijeklo vjerovanja, Sistem vjerovanja, Porodica i religija, Sveto i nesveto, Kultura, Oblici i vrste kulture, Duhovna kultura, Obredi i rituali

1. Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice:

Preporuke za realizaciju tema

Pri izboru tema važno je da se proširuju ključni sadržaji, primjereni uzrastu i interesovanjima učenika. Važno je uvoditi i nove teme, pogotovo aktuelne da bi učenici mogli jasnije sagledati određenu situaciju.

2. Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije:

Horizontalno umrežavanje podrazumijeva sadržaje koji se povezuju sa društvenim naukama, jezikom, matematikom, vjeronaukom, prrodnim naukama, informatikom, umjetnošću. Ključna i primarna međupredmetna korelacija jest korelacija s vjeronaukom.

3. Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija:

Kroz nastavu Kulture religija omogućavaju se sljedeće kompetencije:

Kompetencija informatičke pismenosti koja se razvija kroz korištenje multimedije za traženje, nalaženje, pristupanje, izradu, prikaz i razmjenu informacija i sadržaja za prezentacije te koristi kompjutersku pismenost za podršku kritičkom načinu razmišljanja, inovacijama i kreativnost.

Kompetencija „učiti kako se uči“ doprinosi logičkom razmišljanju i kreativnosti učenika, organizuje i uređuje vlastito učenje, pokazuje upornost i samoprocjenu pri učenju, traži prilike za podršku, pomoć i učenje, izrađuje plan za učenje radi upravljanja vremenom, radi pojedinačno i s drugima te potiče razvijanje vlastite odgovornosti prema učenju.

PK5 – Učenje i podučavanje

Obrazovanje danas postaje permanentan proces u životu čovjeka. Ono obuhvaća znanje i sposobnosti te povezivanje znanja i sposobnosti kao i njihovu primjenu u životu. Razvojem nauke i tehnologije uvjetuju se i promjene i u nastavnim planovima i programima kao i reforma školskog sistema. Neprekidni razvoj utiče na reformu odgojno-obrazovnog sistema koji se bazira na kompetencijskom sistemu i ishodima.

Kako je danas jedan od glavnih ciljeva obrazovanja razvijanje funkcionalne pismenosti, jedna od osnovnih uloga nastavnika u kontekstu formalnog obrazovanja odnosi se upravo na podršku i podsticanje funkcionalnog znanja i ključnih kompetencija koje su učenicima potrebne za život i rad u savremenom društvu.

Neke od aktivnosti kojima nastavnici postižu razvoj funkcionalnog znanja odnose se na:

- Usmjeravanje učenika na razumjevanje značenja riječi i izgradnju mreže pojmova;
- Povezivanje sa prethodnim znanjima na smislen način;
- Obezbjedivanje da uslovi učenja budu što sličniji uslovima u kojima treba primijeniti naučeno;
- Obezbjedivanje jasnoće u izlaganju i predstavljanje strukture sadržaja koji treba savladati;
- Povezivanje gradiva sa iskustvima koje učenik već posjeduje;
- Obezbjedivanje horizontalnog učenja, tako što se učenik stavlja u ulogu onoga koji podučava;

- Kontinuirano davanje povratne informacije učeniku o njegovom postignuću i sugestije šta treba uraditi da bi se ono unaprijedilo;

Razvijanje funkcionalnog znanja i njegova svakodnevna implementacija u nastavnom procesu zahtjevaju osmišljavanje zadataka i organizovanje procesa učenja koji od učenika zahtjevaju da povezuju pojmove i primenjuju naučeno, što može predstavljati dodatni napor za nastavnike.

Uvažavajući načela odgojno-obrazovnog sistema svaki nastavnik Kulture religija zavisno od uvjeta, prirode sadržaja, vlastitog znanja i sopsobnosti može da izabere načine realizacije predmetnog kurikuluma uvažavajući optimalan razvoj učenika, njegove individualne razlike omogućujući ispoljavanje njegovih vlastitih sposobnosti i sklonosti. Stoga, nastava Kulture religija treba da bude usmjerena prema učeniku koji treba da aktivno sudjeluje u svim etapama nastavnog procesa. To podrazumjeva pojedinačno učenje, učenje kroz praksu, učenje onoga što ga zanima kao i stvaralačko samoizražavanje učenika, te praktične aktivnosti usmjerena na potrebe društva.

Za ostvarenje ciljeva kurikuluma potrebno je koristiti se različitim izvorima poput knjiga, tekstova, interneta i drugih digitalnih izvora, kao materijalima koji se oblikuju tokom procesa učenja i podučavanja, a u čijem će nastajanju sudjelovati nastavnici i učenici.

Proces učenja i poučavanja oblikuje se tako da omogući svim učenicima da u što većoj mjeri ostvare vlastite potencijale i steknu generičke kompetencije. U tome procesu učenik ima aktivnu ulogu u razvoju i oblikovanju svojih znanja, vještina i vrijednosti, pri čemu je uloga nastavnika da stvori poticajno okruženje za učenje i moderator u skladu s predloženim smjernicama učenja i poučavanja:

- Cjelovit razvoj i dobrobit učenika
- Povezanost sa životnim iskustvima, interesima, vrijednostima i znanjima
- Aktivna uloga učenika u učenju
- Poticanje složenijih oblika mišljenja i primjena naučenoga
- Usmjerenost prema suradnji i otvorenost prema zajednici
- Jasna očekivanja
- Poticajno i sigurno okruženje
- Otvoreni didaktičko-metodički pristupi

Nastavnicima se preporučuje stvaranje pozitivne klime i sigurnog okruženja u kojem će učenici slobodno i argumentovano iznositi svoje misli vodeći pri tom računa da se očuva intelektualni nivo diskusije, te usmjeravanje aktivnostima koje teže jasnim, postizljivim i važnim ciljevima predmeta Kultura religija. Preporučuju se aktivnosti koje traže saradnju i skupne aktivnosti u razredu odnosno međudjelovanje s vršnjacima koje omogućava osposobljavanje učenika za dijalog s pripadnicima drugih religija i kultura, te drugačijih svjetonazora.

Nastavnik pri planiranju i organizaciji učenja i podučavanja u nastavi Kultura religija odabire aktivnosti koje osiguravaju aktivnost učenika tokom učenja i podučavanja, čime se potiče učenikova posvećenost tim aktivnostima, ulaganje truda i ustrajnost u učenju, a učenici uče neposrednim iskustvom koje uključuje direktno opažanje, aktivno sudjelovanje, uvježbavanje vještina i izvedbu.

Istovremeno, osim direktnog sudjelovanja u aktivnostima, učenici uče po modelu opažajući kompetentne sudionike odgojno-obrazovnoga procesa u provedbi aktivnosti i stvaranju kvalitetnih zaključaka i materijala.

Na taj način nastavnik omogućava učenicima da postupno stižu sve višu razinu samostalnosti i samoregulacije u učenju te zajedno s učenicima sudjeluje u zajedničkoj refleksiji o učenju. Sve ovo doprinosi osposobljavanju pojedinca kao društvenog aktera, s posebnim naglaskom na njega kao graditelja mira u multikulturalnim i multireligijskim društvima.

Preporučeno je koristiti različite metode u nastavi Kulture religije: metode razgovora u različitim oblicima (razvojni/slobodni razgovor, debata, oluja ideja...), metodu čitanja i rada na tekstu, metodu usmenog izlaganja, metodu pisanja, istraživanja, studentske posjete i slično, zavisno od izbora željenih ishoda i ciljeva. Veoma je bitno u predmetnom kurikulumu da se koriste pristupi koji aktivno potiču suradnju i interakciju, čime se omogućava učenje od drugih i s drugima, promoviraju se kultura zajedništva i međusobnoga poštivanja u školama, poštuju se i prihvaćaju razlike među učenicima kao i razvoj socijalnih vještina, osjećaja pripadnosti te stvaranje pozitivne slike o sebi.

Da bi se dodatno unaprijedilo i obogatilo učenje, potrebno je nastojati ostvariti veze sa životom izvan škole te se potiče neposredna uključenost i suradnja s roditeljima i širom zajednicom kako bi se prepoznala kompatibilnost sadržaja u različitim religijama i kulturama.

Potiče se učenje i poučavanje u različitim okruženjima izvan odgojno-obrazovanih ustanova kao i suradnja s akademskom zajednicom te posjeta institucijama koje su povezane sa predmetom Kultura religija.

Potrebno je mijenjati pristup učenju i podučavanju kako bi se djeca usmjeravala da aktivno misle i povezuju informacije, a ne da uče reproduktivno. Ako djeca tokom školovanja analiziraju, kreiraju i razmatraju kritički umjesto da budu podsticani da memorišu informacije, ne samo da će biti uspješnija u rješavanju svakodnevnih problema, nego će imati i potpuno drugačiji stav prema sopstvenim vještinama i znanju. Posjedovaće znatno viši stepen samopouzdanja, samoregulacije, motivacije za saznavanjem novog i korištenjem usvojenog.

PK6 – Vrednovanje u predmetnom kurikulumu

Vrednovanje u nastavnom radu izraženo je stalnim i sistematskim nastojanjem da se obezbjedi permanentna evidencija o svim značajnim podacima, sistematsko provjeravanje svih postignuća i blagovremeno ocjenjivanje svih ostvarenja u nastavnom radu. To je pedagoška djelatnost kojom se prati, procijenjuje i utvrđuje realizacija programom predviđenih odgojno-obrazovnih ciljeva i zadataka i stepena razvoja ličnosti u bitnim komponentama.

Nekada ranije se pretežno vrednovali znanje, vještine i navike, a danas se više pažnje poklanja razumjevanju onoga što se uči, sposobnosti kritičkog mišljenja, kreativnog rada...

Prema Pravilniku o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika osnovnih i srednjih škola u Kantonu Sarajevo spominuta su tri pojma:

Praćenje - kontinuirano uočavanje i bilježenje zapažanja o nivou postignuća i ostvarivanju postavljenih ciljeva i zadataka koji su definisani nastavnim planom i programom.

Vrednovanje - kontinuirano i sistematično prikupljanje podataka u procesu učenja i postignuću nivoa kompetencija: znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definisanim i prihvaćenim načinima, postupcima i elementima, a ostvaruje se praćenjem, provjeravanjem i ocjenjivanjem.

Ocjenjivanje - vrednovanje svih važnih činjenica o učeničkim postignućima tokom praćenja i provjeravanja iz svakog nastavnog predmeta, a izražava se ocjenom u skladu sa Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju KS

Znamo da proces učenja i poučavanja oblikuje se uvažavajući jedinstvenost svakoga djeteta te je usklađen sa sposobnostima, prethodno stečenim kompetencijama i interesima učenika uvažavajući činjenicu da učenici napreduju različitom brzinom i imaju različite razvojne načine, te samim tim primjenjuju se fleksibilni odgojno-obrazovni pristupi koji omogućavaju zadovoljenje različitih potreba učenika te prepoznavanje i razvoj njihovih sposobnosti i identiteta.

U različitim situacijama učenja tokom procesa učenja i poučavanja prati se i evidentira sudjelovanje učenika i njegovo učenje, a postignuća i napredovanje procjenjuju se korištenjem različitih pristupa i metoda vrednovanja. Proces praćenja učenika se definiše kao složena djelatnost koja bi se trebala provoditi kontinuirano, a koju karakteriše primjena odgovarajućih postupaka, tehnika (poput testiranja, skaliranja i evidentiranja) i instrumenata kako bi se dobile informacije o razvoju i razinama ostvarenosti postavljenih ciljeva i zadataka odgojno-obrazovnog rada.

Nastavnik samostalno odabire načine evidentiranja ostvarenosti planiranih ishoda te pristupe i metode koje svim učenicima omogućuju pokazivanje stečenih znanja i vještina jer nastavnici imaju značajan stepen slobode u odabiru aktivnosti i sadržaja kojima će ostvarivati odgojno-obrazovne ishode, metoda, strategija i oblika rada, praćenja i poticanja napretka učenika.

Zahvaljujući sistematičnom praćenju učenika nastavnici su u mogućnosti povezivati nove nastavne sadržaje s već usvojenima te na taj način pomoći učenicima u savladavanju ostavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva. Postojeća se znanja, vještine i vrijednosti za vrijeme procesa učenja i poučavanja vrednuju, proširuju i produbljuju te se povezuju s novim znanjima, vještinama i vrijednostima, čime se potiče stvaranje integrisanog znanja koje se može lahko primijeniti u situacijama novoga učenja i u svakodnevnome životu.

U savremenom podučavanju, u planiranju kurikuluma, uz ishode učenja, planira se i vrednovanje učeničkih postignuća. Uvođenjem novih pristupa vrednovanju, posebno vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenje, učenik se manje ocjenjuje, a više prati i usmjerava u procesu učenja. U reformskim procesima se težište sa sumativnog vrednovanja prebacuje na formativno. U današnje je vrijeme zadaća nastavnika utjecati na motivaciju učenika jer on treba učiti za učenje, a ne za ocjenu. U novim se pristupima vrednovanju odgovornost za učenje prebacuje s nastavnika na učenika.

Veoma je bitno u predmetnom kurikulumu da se koriste pristupi koji aktivno potiču suradnju i interakciju, da se učenicima omogućava određena razina slobode u izboru aktivnosti i sadržaja te pristupa učenju kako bi se zadovoljili njihovi posebni interesi i potrebe, da se učenicima pružaju različiti oblici podrške, i to posebno onima koji su suočeni s različitim teškoćama.

Preporučuje se u predmetu Kultura religija primjena pristupa koji potiču učenike na iskazivanje vlastitoga mišljenja, kritičko promišljanje, kreativnost i inovativnost, kojima se potiče istraživanje i rješavanje problema te koji omogućavaju slobodno iznošenje ideja i preuzimanje inicijative.

U savremenim pristupima vrednovanju važno je dobiti objektivan uvid u razinu učeničkih kompetencija, dati učeniku kvalitetnu povratnu informaciju te saznati što on misli o svojem učenju kako bi se unaprijedilo i njegovo učenje i nastavnikovo podučavanje. Procesi i rezultati vrednovanja učenicima i roditeljima moraju biti razumljivi, jasni i transparentni.

Procesi vrednovanja analiziraju se, prilagođuju i unapređuju radi razvoja najprimjerenijih i najučinkovitijih praksi.

Profil i stručna sprema

Srednja škola – gimnazija

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

- Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
  - najmanje završenim VII (sedmim) stepenom obrazovanja – VSS (visoka stručna sprema) ili najmanje završenim drugim ili trećim ciklusom, s prethodno završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja odgovarajućeg fakulteta po bolonjskom principu školovanja, koji imaju položenu pedagoško, psihološko, didaktičko, metodičku grupu predmeta na nastavnom fakultetu i koji imaju sljedeća stručna zvanja:
- Filozofski fakultet:
  - Odsjek filozofija i stekao zvanje profesor filozofije, magistar filozofije, doktor filozofije
  - Odsjek sociologija i stekao zvanje profesor sociologije, magistar sociologije, doktor sociologije
  - Odsjek filozofija i sociologija i stekao zvanje profesor filozofije i sociologije
- Fakultet političkih nauka:
  - Profesor sociologije
  - Profesor kulture religija
- Teološki fakultet

Srednja škola za stručno obrazovanje i obuku – tehničke škole

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

- Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
  - najmanje završenim VII (sedmim) stepenom obrazovanja – VSS (visoka stručna sprema) ili najmanje završenim drugim ili trećim ciklusom, s prethodno završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja odgovarajućeg fakulteta po bolonjskom principu školovanja, koji imaju položenu pedagoško, psihološko, didaktičko, metodičku grupu predmeta na nastavnom fakultetu i koji imaju sljedeća stručna zvanja:
- Filozofski fakultet:
  - Odsjek filozofija i stekao zvanje profesor filozofije, magistar filozofije, doktor filozofije
  - Odsjek sociologija i stekao zvanje profesor sociologije, magistar sociologije, doktor sociologije
  - Odsjek filozofija i sociologija i stekao zvanje profesor filozofije i sociologije
- Fakultet političkih nauka:
  - Profesor sociologije
  - Profesor kulture religija
- Teološki fakultet

Srednja škola za stručno obrazovanje i obuku – stručne škole

Općeobrazovnu, stručno-teorijsku, praktičnu i nastavu u okviru laboratorijskog rada, u srednjoj školi izvode lica:

- Sa završenim najmanje VII stepenom stručne spreme, sa zvanjem profesora, ili završenim drugim fakultetom i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
- Sa završenim II, odnosno III ciklusom bolonjskog visokoobrazovnog procesa na nastavničkom fakultetu ili drugom fakultetu i položenom pedagoško-psihološkom i metodičko-didaktičnom grupom predmeta,
  - najmanje završenim VII (sedmim) stepenom obrazovanja – VSS (visoka stručna sprema) ili najmanje završenim drugim ili trećim ciklusom, s prethodno završenim prvim ciklusom visokog obrazovanja odgovarajućeg fakulteta po bolonjskom principu školovanja, koji imaju položenu pedagoško, psihološko, didaktičko, metodičku grupu predmeta na nastavnom fakultetu i koji imaju sljedeća stručna zvanja:
- Filozofski fakultet:
  - Odsjek filozofija i stekao zvanje profesor filozofije, magistar filozofije, doktor filozofije
  - Odsjek sociologija i stekao zvanje profesor sociologije, magistar sociologije, doktor sociologije
  - Odsjek filozofija i sociologija i stekao zvanje profesor filozofije i sociologije
- Fakultet političkih nauka:
  - Profesor sociologije
  - Profesor kulture religija
- Teološki fakultet